

ЖИТТЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

М. Г. Гонтар

Україна, м. Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

Характерними особливостями сучасного життя суспільства є досить швидкі зміни. Цей процес зумовлений історичними змінам сучасного стану людства, де не останню роль відіграє науково-технічний прогрес (взаємозамінність людей та більша автоматизованість усіх процесів). Не останню роль відіграє соціально-економічна криза в Україні. За цих умов у нашому суспільстві дуже гостро постає проблема соціальної адаптації та збереження психічного здоров'я особистості. У системах виховання та освіти вона потребує суттєвих змін методики, цінностей та змісту підготовки нової генерації до життя. Прості передача та засвоєння досвіду не відповідають її вимогам, оскільки досвід попередніх поколінь, по-перше, містить дуже велику кількість інформації, що зростає у геометричній прогресії (стає неосяжним), по-друге, втрачає актуальність у певних галузях.

Найчастіше під особистістю розуміють людину в сукупності її соціальних і життєво важливих якостей, придбаних нею у процесі соціального розвитку. Отже, до особистісних характеристик не прийнято відносити особливості людини, які пов'язані з генотипічною або фізіологічною організацією людини. До особистісних якостей також не прийнято відносити якості людини, що характеризують особливості розвитку її пізнавальних психічних процесів або індивідуальний стиль діяльності, за винятком тих, які виявляються в стосунках до людей і суспільства у цілому. Найчастіше у зміст поняття "особистість" включають стійкі властивості людини, які визначають значимі відносно інших людей вчинки [2, с. 490].

Таким чином, особистість – це конкретна людина, узята в системі її стійких соціально обумовлених психологічних характеристик, які виявляються в суспільних зв'язках і стосунках, визначають її етичні вчинки і мають істотне значення для неї самої і для оточуючих.

Відомо, що сама ідея компетентнісного підходу у педагогіці не нова – вона зароджується на початку 80-х років ХХ століття, коли у журналі "Перспективи. Питання освіти" була опублікована стаття В. де Ландшеєр "Концепція "мінімальної

компетентності” [1, с. 27-34]. У першу чергу у ній йшлося не про підхід, а саме про компетентність особистості як результату освіти. Першочергово розуміння компетентності за В. де Ландшеєр було у “поглибленому знанні про предмет або засвоєному умінні”. З часом об’єм і зміст цього поняття поглибився. З кінця минулого століття маємо все більше розмов і досліджень про компетентнісний підхід у сфері освіти (В. Болотов, Є. Коган, А. Новиков, В. Серіков, С. Шишов, Б. Ельконін та ін.).

Компетентнісний підхід має власне педагогічні посилання як в практиці, так і в теорії. Якщо звернутись до практичної ланки формування компетентності майбутньої особистості, то педагоги давно звертають увагу на розбіжності між якістю підготовки випускника навчального закладу і тими вимогами, які висувають спеціалісту на виробництві та під час працевлаштування. В умовах нинішньої ринкової економіки таке протиріччя стає актуальним, бо зникла система розподілу на роботу випускників професійних навчальних закладів і з’явилась велика кількість недержавних підприємств, керівники яких стали більш жорсткими в оцінці майбутніх працівників, цінуючи на рівні з освітою також особистісні, ділові і моральні якості.

В. де Ландшеєр у своїй статті “Концепція “мінімальної компетентності”” посилається на слова Спейді, який пише, що знання, уміння і поняття – важливі компоненти успіху у всіх життєвих ролях, але вони його не забезпечують. Успіх не в останню чергу залежить від настанов, цінностей, почуттів, надій, мотивацій, самостійності, співпраці та інтуїції людей [1, с. 30]. Лі Якока, провідний менеджер, підкреслює, що успішність у фінансовому відношенні лише на 15 % обумовлюється знаннями своєї професії, а на 85% - умінням спілкуватися з колегами, схилити людей до своєї точки зору, рекламувати себе та свої ідеї тощо [3, с. 32].

У педагогічній теорії також маємо передумови для виникнення компетентнісного підходу. Відома концепція проблемного навчання (М. Махмутов, І. Лернер, Д. Валькєєв та ін.), орієнтована на розвиток розумових здібностей, творчого мислення, уміння вирішувати проблеми, тобто знаходити вихід із складної ситуації. Поряд з цією концепцією маємо ще декілька, які акцентують увагу на теоретичних засадах компетентнісного підходу (концепція змісту виховання, концепція виховного навчання та ін.).

На думку Смольнікової С., зміст поняття “життєва компетентність” достатньо суб’єктивний: компетентність є складовою частиною образу “Я”, критерієм самооцінки, це один з показників гармонійного стану особистості, оскільки особистісні дисгармонії так чи інакше пов’язані з її втратою або послабленням. [4, с. 156].

Тому життєва компетентність властива ідеалу особистості, який висуває гуманістична психологія. Саме така особистість, яка вміє орієнтуватися на власний досвід, цінності, усвідомлює свої прагнення, розширює можливості, може успішно адаптуватися в сучасному світі швидкоплинних подій, відповідає його вимогам. У ситуації, коли зміна соціальних умов, економічні кризи, культурні парадокси “вибивають ґрунт з-під ніг людини”, єдине, що залишається у неї, - вона сама. Життя потребує від особистості постійного творення чогось нового, творчість стає гарантом життєвого успіху.

Життя, яке змінюється, вимагає від особистості постійного вирішення проблем, самоосвіти, самовдосконалення. Тому постає проблема відходу від вивчення навчальних предметів заради них самих. Важливо навчити учнів переносити способи вирішення навчальних ситуацій на життєві, використовуючи при цьому універсальні навички моделювання, аналізу, синтезу, узагальнення.

Потрібне уточнення змісту навчання, методів викладання, вибору стратегії школи. Зміст шкільної освіти має бути осучаснений таким чином, щоб учні могли швидко адаптуватись у самостійному житті, цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації у професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави. Виходячи із викладеного, необхідно наблизити зміст навчання до змісту життя, спрямувати навчання на пояснення життєвих ситуацій і підготовку компетентної людини.

Література:

1. Ландшеер де В. Концепція «минимальной компетентности» / В. Ландшеер // Перспективы. Вопросы образования. – 1988. – № 1. – С. 27–34
2. Маклаков А. Г. Общая психология / А.Г. Маклаков. – СПб.: Питер. – 2001. – 592 с.
3. Наперов В. Я. Разговаривая с Ли Якоккой / В.Я. Наперов // Специалист. – 2000. – № 4 – С. 32.
4. Смольнікова С. Суб’єктивне розуміння поняття “життєва компетентність”. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. збірник / С. Смольнікова /Ред. кол. Н.Софій (голова), І. Єрмаков (керівник автор. колективу і наук. редактор) [та ін.]. –К.: Контекст, 2000. – 336 с.

Заявка

1. Гонтар Марія Геннадіївна, конференція № 3. Тези.
2. Тема виступу: «Життєва компетентність як детермінанта розвитку особистості підлітка».
3. Україна, Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, факультет психології, здобувач кафедри педагогіки та корекційної освіти.

Науковий керівник Бондаренко Зоя Петрівна – к.пед.н., доц. кафедри педагогіки та корекційної освіти.

4. (056)7453110 – роб., моб. 063 159 17 57;

5. *marigaudi1@rambler.ru*

6. Поштова адреса: 49000 м. Дніпропетровськ вул. Титова буд. 23, кв.40.